

ЗВІТ ПРО НЕПРЯМІ ФІНАНСОВІ ВТРАТИ ЕКОНОМІКИ ВНАСЛІДОК ВІЙСЬКОВОЇ АГРЕСІЇ РОСІЇ ПРОТИ УКРАЇНИ ДО КІНЦЯ 2026 РОКУ

Автори:

Дмитро Андрієнко

Дмитро Горюнов

Тарас Маршалок

Роман Нейтер

Ігор Піддубний

Інна Студеннікова

Дмитро Топольсков

Лютий 2026

ЗМІСТ

ПЕРЕДМОВА	3
КЛЮЧОВІ ВИСНОВКИ	4
1. СОЦІАЛЬНИЙ СЕКТОР	5
Житловий фонд	6
Охорона здоров'я	6
Освіта та наука	7
Соціальний захист	8
Культура, спорт та туризм.....	8
2. ПРОДУКТИВНИЙ СЕКТОР	10
Промисловість, будівництво та послуги	11
Торгівля.....	12
Сільське господарство	14
Фінансовий сектор	15
3. ІНФРАСТРУКТУРА	16
Транспортна інфраструктура	17
Енергетика	19
Житлово-комунальне господарство	21
Цифрова інфраструктура та ІТ-сектор	22
4. РОЗМІНУВАННЯ.....	25
5. ФІСКАЛЬНИЙ СЕКТОР	28
Доходи бюджету	29
Видатки бюджету	30

ПЕРЕДМОВА

Непрямі фінансові втрати — зміни в економічних потоках внаслідок повномасштабного вторгнення Росії в Україну («losses» згідно з методологією Світового банку). Вони включають втрати доходів різних сфер економіки та додаткові витрати, пов'язані з війною (наприклад, демонтаж зруйнованих об'єктів та вивіз відходів, розмінування, додаткові соціальні виплати тощо).

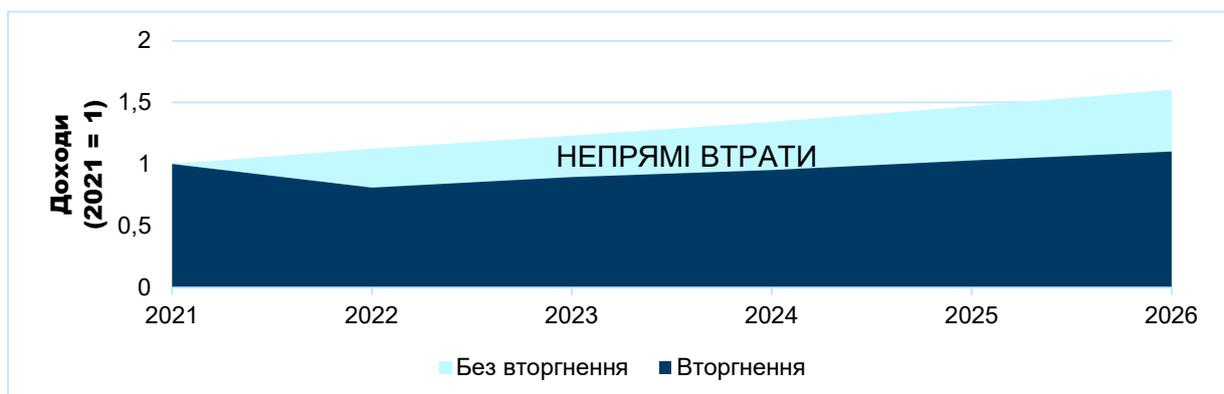
Звіт охоплює період з лютого 2022 року по грудень 2025 року (фактичні втрати) та період до кінця 2026 року включно. Розділення на фактичні та прогнозні втрати носить умовний характер, оскільки найсвіжіші дані по фінансовим показникам компаній доступні лише за 2024 рік.

Оцінка непрямих втрат здійснена аналітичною командою Київської школи економіки (KSE) спільно з Міністерством розвитку громад та територій України та у співпраці з іншими профільними міністерствами та Національним банком України (НБУ). Загальна оцінка збитків здійснена відповідно до методології Світового Банку (СБ).

Методологія оцінки дещо змінилася порівняно з попереднім релізом.

- 1) Прибрано усереднення в межах кластерів сектор-регіон, втрати кожної компанії враховані індивідуально, негативні втрати (тобто, навпаки, надбання) обнулені при розрахунку агрегатів. Це суттєво збільшило загальні суми, оскільки деякі великі компанії демонстрували сильну позитивну динаміку, попри вторгнення.
- 2) Додано фінансові показники компаній за 2024 рік.
- 3) Для компаній, по яким не було нових даних, проводилось моделювання.
- 4) Використано оновлену офіційну статистику для переводу виручки в додану вартість.

Графік 1. Модель розрахунку непрямих втрат доходів.

Джерело: МВФ, Держстат, розрахунки Київської школи економіки.

КЛЮЧОВІ ВИСНОВКИ

З початку повномасштабного вторгнення загальна сума непрямих втрат, які були та будуть завдані Україні, оцінюються в \$1,7 трлн. (виручка) або \$0,6 трлн. (додана вартість). Суттєве збільшення порівняно з попередньою оцінкою викликано як зміною методології, так і збільшенням оціночного періоду (з 46 до 58 місяців). Втрати доданої вартості перевищують ВВП України в 2021 році більш ніж втричі.

З точки зору виручки найбільші суми непрямих втрат припадають на продуктивні сектори. Це торгівля (\$696 млрд), промисловість разом з будівництвом та послугами (втрата виручки \$646 млрд) та сільське господарство (\$82 млрд). Також великих втрат зазнали головні інфраструктурні сектори — та транспорт та енергетика (\$75 млрд та \$60 млрд, відповідно).

З точки зору додаткових витрат, найбільшими групами є житловий сектор та розмінування (\$27 млрд та \$25 млрд, відповідно). В сфері житла переважно йдеться на додаткові витрати громадян на оренду житла, яке ми враховуємо у втратах, хоча технічно це означає перерозподіл доходів між українськими громадянами. Крім того, суттєво зросли та зростуть витрати держави на соціальні виплати (на \$7,5 млрд). По усім секторам разом, на демонтаж зруйнованих об'єктів та вивіз відходів припадає \$13 млрд.

Таблиця 1. Оцінка непрямих фінансових втрат за секторами.

Сектор	Оцінка непрямих втрат, \$ млрд, за методом	
	Виручка	Додана вартість
Промисловість, будівництво та послуги	645,6	249,0
Торгівля	696,3	161,8
Сільське господарство	81,9	33,5
Транспорт	60,2	32,4
Житловий сектор	26,8	26,8
Розмінування	24,6	24,6
Енергетика	75,3	15,1
Цифрова інфраструктура	23,7	13,2
Охорона здоров'я	15,5	11,2
Освіта	17,7	10,6
Соціальний захист	7,5	7,5
Житлово-комунальне господарство	10,5	5,4
Культура	10,2	4,0
Фінансовий сектор	3,3	3,3
Разом	1 699,3	598,7

Джерело: KSE

01

СОЦІАЛЬНИЙ
СЕКТОР

Житловий фонд

Активні обстріли міст ракетами та артилерією є складовою тактики бойових дій, що веде Росія. Це призводять до значних руйнувань житлового фонду в містах і селищах, особливо тих, які знаходяться біля лінії фронту. Внаслідок бойових дій Російської Федерації, понад 50% житлового фонду у значній кількості міст та містечок було пошкоджено чи зруйновано.

Найбільших руйнувань зазнав житловий фонд таких міст як Маріуполь, Харків, Чернігів, Сєверодонецьк, Рубіжне, Бахмут, Мар'їнка, Лисичанськ, Попасна, Ізюм та Волноваха. До прикладу, за попередніми оцінками, у Сєверодонецьку пошкоджено 90% житлового фонду, такі міста як Бахмут і Мар'їнка майже не мають непошкоджених будівель. При цьому, кількість пошкоджених житлових будівель (як багатоповерхових, так і індивідуальних будинків) збільшується через продовження активних бойових дій на територіях Харківської, Луганської, Донецької, Запорізької, Херсонської областей та тимчасової окупації частини території України, а також на всій іншій території країни через регулярні атаки ракетами та дронами.

В результаті непрямі втрати для житлового фонду становлять \$26,8 млрд. В цю суму входить зростання видатків на підтримку галузі, додаткові витрати громадян на оренду житла, а також витрати на демонтаж та вивезення будівельних відходів.

Таблиця 2. Оцінка непрямих втрат житлового фонду.

Види втрат	Оцінка втрат, \$ млрд
Додаткові витрати на оренду житла	19,448
Витрати на демонтаж та вивезення будівельних відходів	6,074
Зростання видатків на підтримку галузі	1,252
Загальні непрямі втрати сектору	26,774

Джерело: Дані обласних військових адміністрацій, розрахунки Мінеїдновлення спільно з Київською школою економіки.

Охорона здоров'я

Непрямі фінансові втрати сектору охорони здоров'я становлять \$15,5 млрд. Ця сума складається переважно з недоотриманого доходу медичних закладів з урахуванням призупинення діяльності через безпекові ризики та виїзду частини отримувачів медичних послуг за межі України. Під доходами маються на увазі як бюджетні витрати на охорону здоров'я, так і виручка (як державних/комунальних так і приватних закладів).

Збитки через руйнацію або пошкодження об'єктів охорони здоров'я зазнали 19 регіонів України, найбільші втрати з яких приходяться на Донецьку, Харківську, Миколаївську, Луганську та Запорізьку області. Основні втрати стосуються таких закладів, як лікарні та поліклініки.

Таблиця 3. Оцінка непрямих втрат сфери охорони здоров'я.

Види втрат	Оцінка втрат, \$ млрд
Зменшення доходів сектору (виручка)	15,127
Витрати на демонтаж та вивезення будівельних відходів	0,351
Загальні непрямі втрати сектору	15,478

Джерело: Київська школа економіки.

Освіта та наука

Сфера освіти є однією з найбільш постраждалих секторів унаслідок війни за кількістю зруйнованих, пошкоджених та втрачених об'єктів інфраструктури. Загалом внаслідок бойових дій було зруйновано та пошкоджено 3,8 тис освітніх закладів. Основні втрати стосуються закладів середньої, дошкільної та профтехосвіти через їх поширеність та привабливість для використання у ході бойових дій живою силою агресора. Попри те, що активній бойові дії здійснювалися у 11 областях, заклади освіти були пошкоджені у 21 регіоні України. Найбільші збитки від руйнувань та пошкоджень закладів освіти — у Донецькій, Харківській, Херсонській, Миколаївській та Луганській областях.

В результаті руйнувань, а також загалом через безпекову ситуацію, у багатьох регіонах навчальний процес був зупинений, або взагалі, або на тривалий час, або з тривалими перервами. Це змусило державу скоротити видатки на освіту з державного та місцеві бюджети. Попит на приватні освітні послуги також скоротився.

Оцінка непрямих фінансових втрат освітньої галузі становить \$17,7 млрд. Ця сума складається з недоотриманого доходу приватних освітніх закладів з урахуванням призупинення діяльності через безпекові ризики та виїзду частини отримувачів освітніх послуг за межі України; а також зменшення бюджетних видатків на освіту та науку.

Таблиця 4. Оцінка непрямих втрат сфери освіти та науки.

Види втрат	Оцінка втрат, \$ млрд
Зменшення бюджетних видатків	15,951
Зменшення доходів сектору (виручка)	1,086
Витрати на демонтаж та вивезення будівельних відходів	0,704
Загальні непрямі втрати сектору	17,741

Джерело: Київська школа економіки.

Соціальний захист

Непрямі збитки, які вже завдані та будуть завдані соціальному сектору, становлять \$7,5 млрд. Вони включають в себе додаткові витрати України на виплати соціальної допомоги населенню та фінансування додаткових соціальних послуг, що спрямовуються на подолання наслідків військової агресії РФ.

Таблиця 5. Оцінка непрямих втрат сфери соціального захисту.

Види втрат	Оцінка втрат, \$ млрд
Виплата допомоги на проживання ВПО	7,038
Субсидія на оренду житла та компенсація за проживання ВПО	0,540
Реабілітація осіб і дітей з інвалідністю, протезування і компенсація витрат на допоміжні засоби реабілітації	0,420
Виплата допомоги постраждалим працівникам критичної інфраструктури через агресію РФ	0,050
Соціальні послуги для військових та їхніх сімей, ВПО похилого віку та осіб з інвалідністю	0,050
Інші виплати	0,060
Витрати на демонтаж та вивезення будівельних відходів	0,021
Загальні непрямі втрати сектору	7,530

Джерело: Міністерство соціальної політики України.

Культура, спорт та туризм

З початку широкомасштабного вторгнення сфера культури зазнала найбільших втрат за всю історію незалежної України. Для кожної країни культура є основою самовизначення кожного громадянина, руйнування об'єктів культурної сфери, таких як музеї, історичні будівлі, пам'ятники та мистецькі витвори видатних людей є дуже болючим ударом для українців, оскільки з руйнуванням кожного об'єкту культури втрачається і частина історії України та українського народу.

Через велику інтенсивність бойових дій на сході та півдні України, а також регулярні ракетні обстріли по всій її території, більшість культурних та спортивних установ припинили роботу або значно її скоротили. Як наслідок, 12,5 млн жителів принаймні 6 областей країни (Донецька, Запорізька, Луганська, Миколаївська, Харківська, Херсонська області) втратили доступ до послуг, ще 13 млн людей з 7 областей обмежені в їх отриманні.

За даними реєстрів національної культурної спадщини в Україні налічується біля 15,5 тис об'єктів культурної спадщини, з них біля 1,2 тис — об'єкти загальнодержавного значення та 14,3 тис — місцевого. Ці об'єкти впорядковано за вісьмома типами: історичні, архітектурні, археологічні пам'ятки, ландшафт, об'єкти монументального мистецтва, об'єкти містопланування / містобудування, об'єкти садово-паркового мистецтва та об'єкти науки і техніки.

Загальні непрямі втрати сфери культури, туризму та спорту становлять \$10,2 млрд (втрачена виручка) або \$4 млрд (втрачена додана вартість).

Сфери культури та туризму є залежними один від одного. Скупчення об'єктів культурної спадщини та культурних інституцій, які поєднують у своїй діяльності пізнавальні / освітні та розважальні функції, створює туристичну привабливість для таких місць, через що утворюються культурно-туристичні зони. Найбільших втрат зазнають саме такі зони, оскільки руйнування та пошкодження культурних об'єктів призводить великих втрат не тільки самої культурної сфери, а ще й до втрат туристичної сфери. Це працює і у зворотний бік. Відповідно це впливає на непрямі економічні втрати через руйнування найбільш привабливих культурно-туристичних об'єктів, міграцію культурної спільноти та відсутність внутрішніх та іноземних туристів.

Втрати культурно-туристичних об'єктів призводять до частинних втрат культурної та туристичної цінності окремих регіонів, через що вони в перспективі можуть втратити економічно-фінансову підтримку. Міграція представників фахових спільнот також є дуже важливим чинником непрямих втрат, оскільки культура формується саме завдяки людям, які нею займаються. Міграція великої кількості труп, хорів та ансамблів навіть в межах України може сприяти розбалансуванню фінансової ситуації в межах країни в сторону більш "безпечних" регіонів.

Туризм в Україні наразі втрачає дуже суттєву кількість коштів. Перш за все це пов'язано зі зменшенням загальної кількості туристів. Україна наразі залишилася майже без іноземних туристів, яких у 2020 році налічувалося близько 4 млн осіб. Децю краща схожа ситуація з внутрішнім туризмом, оскільки через заборону на виїзд за кордон чоловікам призовного віку попит на відпочинок задовольняється всередині країни. В будь-якому разі, через активні бойові дії, загрози ракетних ударів та заміновані туристичні зони 13 з 24 областей залишилися без туризму повністю (100% підприємств туризму припинили свою роботу) або частково (50% підприємств туризму припинили свою роботу).

Таблиця 6. Оцінка непрямих втрат сфери культури, спорту та туризму.

Види втрат	Оцінка втрат, \$ млрд, за методом	
	Виручка	Додана вартість
Зменшення доходів (ресторани)	2,672	0,997
Зменшення доходів (готелі)	1,926	0,719
Зменшення доходів (виробництво та демонстрація кіно)	1,795	0,670
Зменшення доходів (видавництво)	1,468	0,548
Зменшення доходів (культура)	0,687	0,256
Зменшення доходів (туризм)	0,631	0,235
Зменшення доходів (спорт)	0,481	0,179
Зменшення доходів (розваги)	0,194	0,072
Витрати на демонтаж та вивезення будівельних відходів	0,339	0,339
Загальні непрямі втрати сектору	10,193	4,015

Джерело: Київська школа економіки.

An aerial photograph of a lush green agricultural field. A large, white, cylindrical pipe lies broken and crumpled on the ground, partially buried in the soil. The pipe is oriented diagonally across the frame. The field is densely packed with young green plants, likely corn, growing in neat rows. The lighting is bright, casting soft shadows from the plants and the pipe.

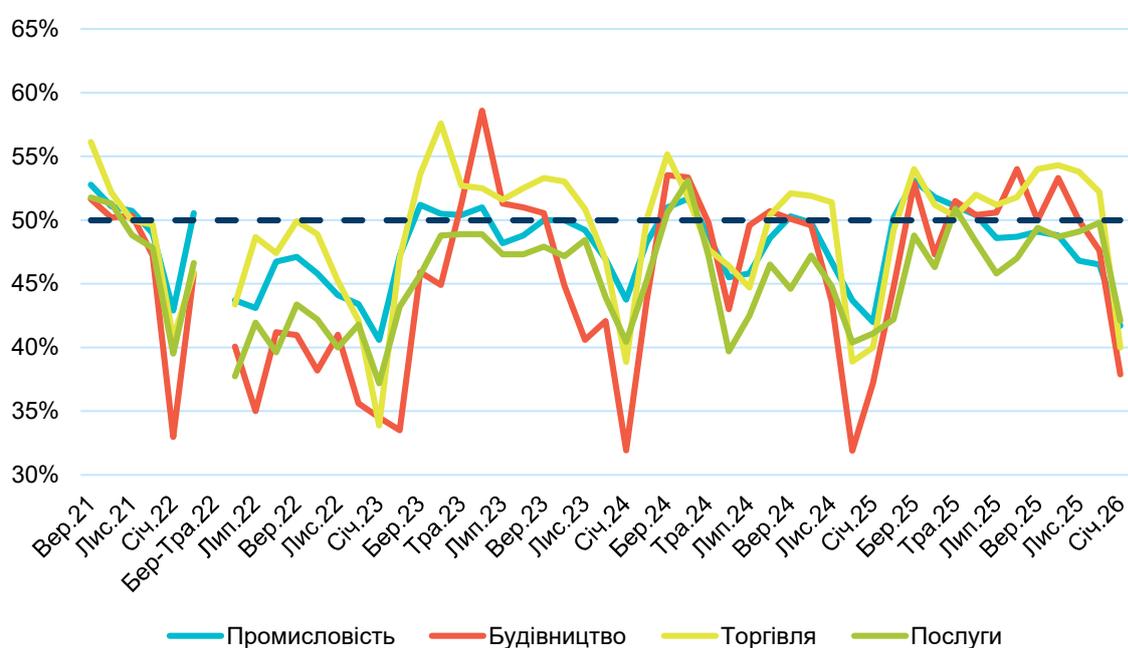
02

**ПРОДУКТИВНИЙ
СЕКТОР**

Промисловість, будівництво та послуги

Українська промисловість, а також будівельний сектор та послуги дуже сильно постраждали від повномасштабного вторгнення. Чимало активів було зруйновано або частково пошкоджено через удари ракетами або дронами. Експортно-орієнтовані галузі не завжди могли постачати свою продукцію за кордон через логістичні проблеми. Місцевий попит скоротився через еміграцію, падіння доходів та споживацьких настроїв. Через еміграцію та мобілізацію скоротилась кількість співробітників. Згодом до цього додалися перебої з постачанням електроенергії. Будівництво тривалий час майже не мало замовлень через суттєве скорочення інвестиційного попиту.

Графік 2. Індекс очікувань ділової активності.

Джерело: Національний банк України.

Загальні непрямі фінансові втрати підприємств оцінюються майже у \$645,6 млрд. (виручка) або \$249,1 млрд (додана вартість). Це найбільша сума непрямих витрат серед всіх секторів (за доданою вартістю) та друга за величиною (за виручкою). Непрямі втрати включають в себе втрати доходів підприємств, як зруйнованих або пошкоджених, так і всіх інших, доходи яких скоротилися через проблеми з логістикою, зниження попиту, відтік працівників тощо. В окремих галузях та підприємств (насамперед постачальників Збройних сил України — виробників зброї, боєприпасів та уніформи, постачальників харчів) доходи, навпаки, виростили; але після зміни методології це перестало впливати на загальну суму непрямих витрат.

Таблиця 7. Оцінка непрямих втрат промисловості, будівництва та послуг.

Види втрат	Оцінка втрат, \$ млрд, за методом	
	Виручка	Додана вартість
Зменшення доходу промисловості	473,280	192,302
Зменшення доходу послуг	84,205	27,544
Зменшення доходу будівництва	86,685	27,802
Витрати на демонтаж та вивезення будівельних відходів	1,423	1,423
Загальні непрямі втрати сектору	645,593	249,071

Джерело: Держстат, Київська школа економіки.

Торгівля

Непрямі фінансові втрати сфери оптової та роздрібної торгівлі сягнули \$696,3 млрд (виручка) або \$161,761 млрд (додана вартість). Це ставить торгівлю на перше-друге місце за обсягами непрямих втрат, в залежності від показника. Сфера торгівлі України з початку повномасштабного вторгнення зазнала істотних змін, що мають довгостроковий вплив на структуру ринку, поведінку споживачів та торговельних мереж.

Перший рік повномасштабної війни ритейлери займались підрахунком прямих збитків. Це пов'язано з шоком на початку військових дій, до якого бізнес був здебільшого не готовим, зі стрімкою зміною лінії фронту, з активними військовими діями та розграбуванням складів та торговельних точок. Багато об'єктів нерухомості, зокрема торговельної, залишилися на окупованих територіях. В подальшому торгівля не зазнавала таких прямих втрат, як на початку війни. Здійснення операційної діяльності здійснювалось зважаючи на поточні ризики в регіоні та внутрішню міграцію населення.

Зараз на ринку торгівлі спостерігаються ознаки відновлення. Після падіння роздрібного товарообороту в 2022 році, він подальшому відновив зростання: у 2023 р. – 132,9% до обсягу минулого року, у 2024 – 117,1 % та за 9 місяців 2025 р. – 120,9 % до обсягу перших 9 місяців минулого року (це більше, ніж інфляція).

Зростає кількість торговельних точок. За даними Української Асоціації Ритейлерів, у 2024 р. у компаній, що є її членами, кількість торговельних точок збільшилась на 10,7 %, а за перші 9 місяців 2025 року — ще на 4,9 %. Спостерігається значне збільшення фешн-мереж українських брендів, що стало тенденцією саме під час війни. Така ж тенденція відмічається на ринку торгових центрів. В 2025 році відкрито дев'ять об'єктів площею більше 150 тис. кв. м, що збільшило торговельну площу ТЦ на 3%. На 2026 рік заплановано відкриття ще 21 об'єкту, орендна площа яких сягає 431 тис. кв. м.

Поступово стабілізуються та зростають операційні показники ринку. Зростають відвідуваність закладів торгівлі, їх заповнюваність та орендні ставки на вакантні лоти. Індекс Самопочуття Ритейлу (Retail Well-Being Index), що розраховується Українською Радою Торгових Центрів на основі цих показників, у II півріччі 2024 року продемонстрував максимальне значення з початку повномасштабної війни, в 2025 році індекс дещо знизився.

Тим не менше, галузь зазнає непрямих втрат. Суттєва зовнішня міграція викликає відтік клієнтів. Зараз багато українців підвищують товарооборот країн перебування, а не українських торговельних мереж. Перебування торговельних об'єктів на окупованих територіях. В них неможна вести операційну діяльність та отримувати дохід та прибуток.

Зруйновані торговельні об'єкти також не можуть вести операційну діяльність. Там, де була така можливість, бізнес їх відновив. Але на деяких територіях це не дозволяє безпекова ситуація. Найбільші торговельні центри, які можна віднести до цієї категорії – Fabrika (м. Херсон) та Караван (м. Харків), торговельна площа яких разом перевищує 125 тис. кв. м.

Деякі незруйновані торговельні об'єкти вирішили не відновлювати торгівлю до поліпшення безпекової ситуації. Як приклад – харківські торгові центри Ave Plaza та ЦУМ. Також це стосується таких торговельних мереж як H&M та магазинів компанії Inditex (Zara, Pull&Bear, Massimo Dutti, Bershka, Stradivarius, Oysho) в тому ж Харкові. Затримка пов'язана з міграцією, небезпекою, ускладненням з кредитуванням через зменшення капіталізації торговельних мереж, вимогами стосовно укриття для відвідувачів (що суттєво збільшує собівартість будівництва) тощо.

Спостерігається дефіцит робочої сили. Насамперед це стосується прифронтових районів та професій, на яких працюють продавці-чоловіки призовного віку (продаж побутової техніки, товарів DIY тощо). Затримки з будівництвом в західних регіонах викликані цим же фактором.

Часті повітряні тривоги перешкоджають нормальній роботі торговельних точок. За даними Української Ради Торгових Центрів, в 2025 р. кожен торговельний центр простоював через повітряні тривоги 32 робочі дні, всього з початку повномасштабного вторгнення — 128 робочих днів. Проте не всі магазини зупиняють свою роботу. Деякі торговельні центри централізовано зачиняють двері та змушують це робити орендарів. Але навіть коли магазини працюють, фактор тривог негативно впливає на купівельну поведінку відвідувачів.

Таблиця 8. Оцінка непрямих втрат торгівлі.

Види втрат	Оцінка втрат, \$ млрд, за методом	
	Виручка	Додана вартість
Зменшення доходу оптової торгівлі	545,275	128,367
Зменшення доходу роздрібною торгівлі	150,765	33,086
Витрати на демонтаж та вивезення будівельних відходів	0,308	0,308
Загальні непрямі втрати сектору	696,348	161,761

Джерело: Держстат, Київська школа економіки.

Сільське господарство

Непрямі фінансові втрати сільського господарства оцінюються у \$81,9 млрд (виручка) та \$33,5 млрд (додана вартість). Непрямі збитки включають в себе втрати рослинництва, тваринництва, втрат виробників через порушення експорту, а також втрати через зростання виробничих витрат та втрати через потребу у рекультивації. Ці втрати оцінюються непрямими методами шляхом поєднання державної, регіональної статистики а також даних опитування сільськогосподарських виробників, проведених у 2022 році.

У порівнянні з попереднім випуском звіту, втрати виручки зменшилися на \$1 млрд, незважаючи на збільшення періоду дослідження та додаткові втрати, яких зазнали сільськогосподарські виробники.

Основна причина — зміна припущень щодо оцінки втрат у рослинництві та тваринництві. У попередній версії оцінки ми пов'язували 70% втрат врожайності з наслідками війни — через обмежену доступність факторів виробництва та зростання їх вартості. У 2024 році ситуація з доступом до факторів виробництва покращилася, і головним фактором зниження врожайності, у порівнянні з довоєнним рівнем, стали погодні умови, а не фактори, зумовлені війною. Тому лише 30% від зниження врожайності у 2024 та 2025 календарних роках було віднесено до втрат, що призвело до зменшення оцінених втрат за ці роки.

Другою причиною зниження оцінених втрат стало коригування припущення щодо зниження продуктивності у тваринництві. Це припущення ґрунтувалося на результатах опитування сільськогосподарських виробників, але не підтвердилось фактичними показниками обсягів виробництва продукції тваринництва, опублікованими Державною службою статистики України. Тому у цій версії оцінок втрати, пов'язані зі зниженням продуктивності у тваринництві, були вилучені з аналізу.

Найбільша частка непрямих втрат спричинена зниженням виробництва продукції рослинництва. Сукупні непрямі втрати через скорочення виробництва продукції рослинництва складають \$47,2 млрд і відповідають зниженням виробництва впродовж чотирьох циклів однорічних культур (в 2022-2026 календарних роках). Виробництво продукції рослинництва скоротилось і через зниження посівних площ і через зміну технології виробництва в 2022-2023 роках, що зумовлює падіння врожайності основних сільськогосподарських культур в ці роки.

Другою за розміром категорією втрати через порушення експорту. Втрати внаслідок порушень експорту оцінюються у \$24,8 млрд. Морська блокада, встановлена РФ на початку вторгнення, а згодом обмежене функціонування так званого зернового коридору, призвела до зростання логістичних витрат, що спричинило зниження внутрішніх цін на основну експортно-орієнтовану продукцію аграрного сектору. Незважаючи на відновлення морських перевезень з відкриттям повноцінного українського морського коридору, ціна фрахту у таких перевезеннях суттєво перевищує ціни до повномасштабного вторгнення, що все це є фактором тиску на ціну основної сільськогосподарської продукції. Враховуючи поліпшення ситуації, що спостерігається в 2024-2025 роках, ми припускаємо, що знижені ціни на основну сільськогосподарську продукцію мали вплив на врожаї 2022-2023 календарних років, на перехідні залишки 2022 року, але не матимуть впливу на врожай 2024 та наступних календарних років.

Таблиця 9. Оцінка непрямих втрат АПК та земельних ресурсів.

Види втрат	Оцінка втрат, \$ млрд, за методом	
	Виручка	Додана вартість
Зменшення доходу через зниження виробництва (рослинництво)	47,180	19,170
Зменшення доходу через зниження виробництва (тваринництво, бджільництво, рибальство та аквакультура)	4,611	1,874
Зменшення доходу через порушення логістики та зниження внутрішніх цін на основні експортні культури	24,783	10,070
Зменшення прибутку виробників через зростання цін на основні фактори виробництва	4,533	1,842
Додаткові витрати через потребу в рекультивації	0,533	0,217
Витрати на демонтаж та вивезення будівельних відходів	0,289	0,289
Загальні непрямі втрати сектору	81,929	33,461

Джерело: Держстат, Київська школа економіки.

Фінансовий сектор

Повномасштабна війна дуже сильно вплинула на фінансовий сектор, насамперед на головну його складову — банки. Вони зазнали впливу як напряду, так і через проблеми з бізнесом своїх клієнтів (особливо позичальників).

Непрямі фінансові втрати банків оцінюються в \$3,3 млрд. Насамперед, йдеться про кредитні ризики. За оцінками НБУ станом на грудень 2025 року¹, втрати кредитного портфелю через пошкодження застав та погіршення фінансового стану позичальників можуть становити до 15% від чистого кредитного портфелю станом на лютий 2022 року, або **\$2,9 млрд** (оцінка, зроблена в червні 2023, була вдвічі більш гіршою — 30%, згодом вона була переглянута до 20%). Операційний ризик (витрати та недоотримані доходи) оцінюється в 16,4 млрд грн. (**\$448 млн**). Його зростання сповільнилось; в 2024 ці втрати становили 1,4 млрд грн, тоді як в 2022 році вони становили 6 млрд грн.

Таблиця 10. Оцінка непрямих втрат банків.

Види втрат	Оцінка втрат, млрд дол США
Втрати від реалізації кредитних ризиків	2,896
Втрати від реалізації операційних ризиків	0,448
Загальні непрямі втрати сектору	3,344

Джерело: Національний банк України.

¹ Звіт про фінансову стабільність, грудень 2025 https://bank.gov.ua/admin_uploads/article/FSR_2025-H2.pdf?v=16

03

ИНФРАСТРУКТУРА

Транспортна інфраструктура

Об'єкти інфраструктури стали однією з ключових сфер, які зазнали найбільших атак з боку агресора. Зокрема, у перші тижні війни, російські війська здійснювали масовані обстріли авіаційної інфраструктури, передусім аеродромів не лише військового, але й цивільного і військово-цивільного (подвійного) призначення. Згодом цілями активних атак стали об'єкти залізничної інфраструктури.

Оцінка загального обсягу непрямих фінансових втрат в транспортному секторі складає \$60,2 млрд. (виручка) або \$30,4 млрд. (додана вартість).

Ця сума включає недоотримання доходів підприємствами сектору, витрати на демонтаж зруйнованих об'єктів, економічні витрати, зменшення видатків на дорожнє будівництво, економічні витрати, пов'язані з виконанням цивільних та військових задач тощо.

З початком війни українська залізниця відчутно продемонструвала свою роль як об'єкт критичної інфраструктури, взявши на себе головний удар по безкоштовній евакуації мільйонів українських громадян (а також великої кількості бізнесів), що опинились в зоні бойових дій; а також по доставці критично важливих матеріалів та обладнання у ці регіони. У відповідь, українська залізниця стала активною мішенню для російських обстрілів та атак. В результаті залізнична інфраструктура понесла чималі непрямі втрати, в основному вони складаються з недоотриманого доходу Укрзалізниці.

Авіаційна галузь почала зазнавати втрат від військової агресії ще до її фактичного початку. А вже 12 лютого світові страхові компанії повідомили українських перевізників про припинення страхування літаків через високу загрозу вторгнення з боку Росії. Це призвело до ризику скасування рейсів міжнародних авіаперевізників до України, внаслідок чого держава виразила готовність підтримати авіаперевізників шляхом надання додаткових фінансових гарантій для підтримки авіаринку.

З початком бойових дій, авіаційний простір над Україною було миттєво закрито, і авіаційне сполучення припинено. Одночасно, російські війська почали активні ракетні обстріли всіх ключових аеродромів України, намагаючись позбавити її можливості забезпечувати протиповітряну оборону. Як наслідок, з 35 аеродромів було пошкоджено 19, зокрема 12 цивільних і 7 аеродромів подвійного призначення (без урахування військових аеродромів). Частина аеродромів зазнала по декілька повторних обстрілів.

Після повномасштабного вторгнення Росії в Україну, всі морські торговельні шляхи України стали недоступними для експорту та імпорту. Це призвело до значних втрат для економіки України. Лише за березень 2022 року, експорт України скоротився на 50%². Але вже у серпні, в результаті досягнутої домовленості між Україною, Туреччиною, ООН та росією вдалося розблокувати роботу

² <https://www.epravda.com.ua/columns/2022/10/24/692959/>

трьох українських портів для вивезення вітчизняної аграрної продукції — “Одеса”, “Південний” та “Чорноморськ”, які у 2021 році забезпечували 70% товарообігу України³.

В результаті роботи так званої “Зернової ініціативи” вдалося експортувати 19 млн тонн агропродукції через морські порти⁴ (серпень 2022 р. - червень 2023 р.). Навіть попри роботу такої ініціативи, спроможність торгівлі морськими шляхами залишається обмеженою. Згодом РФ почала саботувати навіть той обмежений режим роботи, який було гарантовано угодою, а потім відмовилась підписувати чергове продовження. Втім, завдяки роботі військових по російському флоту, Україні вдалось частково відновити морський трафік в односторонньому порядку, без участі Росії.

На територіях і у містах, де велися найжорстокіші бої зруйнована комунальна транспортна інфраструктура, а люди залишилися без приватних транспортних засобів, які були пошкоджені чи знищені в результаті ракетного та артилерійського обстрілів. Найбільшою шкоди комунальному майну, до якого віднесено і комунальний (громадський) транспорт, було завдано в Луганській та Донецькій областях, а також м. Харкові. Це пов'язано з тим, що ворог нещадно застосовуючи важке озброєння завдавав ударів по цивільній інфраструктурі. Що і призвело до втрати, за оцінками, близько 60% громадського транспорту в Донецькій області та понад 70% — у Луганській області. В цих двох областях фактично повністю зруйнована галузь з надання послуг з перевезення пасажирів міським та приміським транспортом. Найбільше приватних легкових автомобілів також було втрачено громадянами в цих двох східних областях України.

Таблиця 11. Оцінка непрямих втрат в транспорті.

Види втрат	Оцінка втрат, \$ млрд, за методом	
	Виручка	Додана вартість
Зменшення доходу (автомобільний транспорт)	10,520	5,433
Зменшення доходу (повітряний транспорт)	8,485	4,382
Зменшення доходу (залізничний транспорт)	8,354	4,314
Зменшення доходу (трубопровідний транспорт)	7,383	3,813
Зменшення доходу (складське господарство)	5,792	2,991
Зменшення доходу (водний транспорт)	4,355	2,249
Зменшення доходу (пошта та кур'єрські послуги)	1,853	0,957
Зменшення доходу ((при-)міський транспорт)	1,368	0,706
Зменшення доходу (інше)	9,575	4,945
Витрати на демонтаж та вивезення будівельних відходів	2,560	2,560
Загальні непрямі втрати сектору	60,246	32,350

Джерело: Держстат, Київська школа економіки.

³ <https://www.epravda.com.ua/publications/2022/07/22/689519/>

⁴ <https://www.ukrinform.ua/rubric-economy/3662574-ukraina-eksportovala-19-miljoniv-tonn-agroprodukcii-u-mezah-zernovoi-iniciativi.html>

Енергетика

Загальний розмір непрямих фінансових втрат енергетичного сектору України через повномасштабне вторгнення РФ складає \$75,3 млрд (виручка) або \$15,1 млрд (додана вартість). Оцінка непрямих фінансових втрат здійснена на основі публічно доступних даних, оцінках про прямі збитки, а також із використанням експертних припущень.

Сектор виробництва та передачі електроенергії страждає найбільше від російської агресії. РФ продовжує здійснювати цілеспрямовані та масштабні атаки на об'єкти, що забезпечують виробництво, передачу та розподіл електроенергії. Значна сума непрямих фінансових втрат припадає на великі об'єкти генерації електроенергії. Внаслідок серії масованих атак було пошкоджено або зруйновано значну частину потужностей вугільних та гідроелектростанцій.

На початку червня 2023 року росіянами була підірвана та повністю зруйнована Каховська ГЕС. Річні економічні збитки завдані державній компанії Укргідроенерго складають понад \$100 млн. Потреби ж на побудову нової ГЕС аналогічної потужності складуть близько \$1 млрд.

Крім того, лишається окупованою найбільша в Європі АЕС — Запорізька (потужність ЗАЕС складала понад 10% всієї потужності Української енергосистеми до російського повномасштабного вторгнення). Окупована атомна станція не здійснює відпуску електроенергії, а свої внутрішні потреби забезпечує з української енергосистеми, а також від дизель-генераторів у аварійних випадках. МАГАТЕ та Міненерго називають ситуацію із ядерною безпекою загрозливою. Також, на окупованих після 24 лютого 2022 року територіях розташовані Вуглегірська, Запорізька, Луганська та Курахівської ТЕС.

Виробники з ВДЕ також зазнають значних непрямих фінансових збитків. Окуповані потужності не виробляють електроенергію в українській енергосистемі вже майже чотири роки. За даними Energy Charter Secretariat, 13% потужностей сонячної генерації знаходяться на окупованих територіях, а 8% були пошкоджені або знищені; близько 80% вітрогенерації окуповано і частина пошкоджена через обстріли; 2% біоенергетичних потужностей знаходяться під окупацією, а також відомо про принаймні 4 біогазові заводи, що зазнали руйнувань. Такі втрати примножуються неможливістю введення в експлуатацію деяких незавершених об'єктів, в які були вкладені значні фінансові ресурси, зокрема і кредитні. За оцінками профільних асоціацій, до кінця 2022 року мали б добудувати та ввести в експлуатацію лише вітроелектростанцій із сукупною встановленою потужністю близько 800 МВт.

Через масову міграцію населення та скорочення ділової активності внаслідок повномасштабної війни значно впав попит на енергоносії. За заявами керівництва НЕК "Укренерго" та наявними відкритими даними про погодинний баланс потужностей ОЕС України, від початку вторгнення споживання та виробництво електроенергії впало на понад 30%, без тенденції до відновлення під час продовження

масштабних бойових дій. Окрім того, руйнування електроенергетичної інфраструктури призвело до неможливості відпуску та транспортування значних обсягів електрики, попри наявний попит.

Падіння попиту на енергоносії через повномасштабну війну так само стосується й сектору природного газу. За підсумками 2022 року попри падіння видобутку блакитного палива на майже 7%, внутрішнє споживання знизилося на 24% (~7 млрд м³), а експорт енергоносія було заборонено у червні 2022 року задля гарантії збереження достатньої кількості ресурсу для проходження опалювального періоду. Як наслідок, через насичення внутрішнього комерційного ринку та унеможливлення експорту збільшився розрив між ринковою ціною на природний газ всередині країни та котируваннями на найбільших європейських біржах, звідки Україна також й імпортує ресурс. Так, у березні-грудні 2022 року середня ціна на природний газ на Українській енергетичній біржі складала близько \$900 за тис м³, а на нідерландському хабі TTF – \$1400 за тис. м³. Як результат – падіння доходів для видобувних компаній. Зниження обсягів споживання негативно впливає на доходи компаній, що транспортують та розподіляються газ.

Масовані атаки на об'єкти газової інфраструктури, що почалися на початку 2025 року, мають значний вплив на внутрішній видобуток природного газу. Так, за публічними заявами, атаки призвели до тимчасового скорочення видобутку на 40%. Через це, Україна мала вдатися до додаткового імпорту, на який, за оцінками, необхідно €2 млрд.

Зі знищенням усіх діючих нафтопереробних заводів ринок нафтопереробки в Україні практично зник. До початку повномасштабного вторгнення Україна переробляла близько 3,6 мільйонів тонн нафти на рік, задовольняючи третину внутрішнього попиту. Із фактичним знищенням основних потужностей активних Кременчуцького НПЗ та Шебелинського ГПЗ, а також неактивних Лисичанського та Одеського НПЗ, Україні тепер доводиться майже повністю покривати внутрішнє споживання нафтопродуктів за рахунок імпорту. Крім того, через руйнування нафтобаз і переорієнтацію шляхів імпорту, імпортерам довелося нести додаткові капітальні та логістичні витрати.

Знищення об'єктів теплопостачання та зниження попиту на теплову енергію призвели до непрямих втрат у секторі централізованого теплопостачання. Теплопостачальні компанії, більшість з яких є комунальними, знаходять у скрутному фінансовому становищі. Залучення фінансування для відбудови пошкоджених об'єктів та необхідної модернізації інфраструктури є вкрай обмеженим через падіння попиту серед побутових споживачів та введений у серпні 2022 року мораторій на підвищення тарифів на теплопостачання для побутових споживачів. Наприкінці 2025 року було посилено удари РФ на найбільші когенераційні потужності у великих містах, зокрема Києві та Харкові.

Через скорочення видобутку вугілля на державних шахтах та окупацію вугільних підприємств, вугільна галузь зазнала непрямих втрат. За повідомленнями, видобуток вугілля на державних шахтах, які забезпечували близько

чверті загального видобутку, зменшився вдвічі під час повномасштабного вторгнення. Водночас групі компаній ДТЕК, що володіє більшістю приватних вугільних шахт, вдалося у 2022 році зберегти видобуток на рівні 2021 року. Втім подальша окупація з боку РФ, наближення зони активних бойових дій, а також обстріли шахт негативно впливають на внутрішній видобуток. Руйнування теплових електростанцій призвели до падіння попиту на енергетичне вугілля в країні, а відтак збільшують розмір втрат вугільного сектору.

Таблиця 12. Оцінка непрямих втрат в енергетиці.

Види втрат	Оцінка втрат, \$ млрд, за методом	
	Виручка	Додана вартість
Зменшення доходу (видобуток та переробка нафти)	16,740	3,316
Зменшення доходу (електрогенерація)	16,699	3,308
Зменшення доходу (видобуток газу)	17,186	3,404
Зменшення доходу (розподіл електроенергії)	5,717	1,132
Зменшення доходу (теплостачання)	5,279	1,046
Зменшення доходу (передача електроенергії)	4,460	0,883
Зменшення доходу (розподіл газу)	7,673	1,520
Зменшення доходу (вугільна промисловість)	1,291	0,256
Витрати на демонтаж та вивезення будівельних відходів	0,220	0,220
Загальні непрямі втрати сектору	75,265	15,085

Джерело: Держстат, Київська школа економіки.

Житлово-комунальне господарство

Інфраструктура житлово-комунального господарства, що складає важливу частину систем життєзабезпечення населених пунктів, стала однією з цілей ракетних та артилерійських ударів РФ. Постійні обстріли та бойові дії унеможлилювали або суттєво ускладнювали проведення ремонтних робіт, що спричинило тривале відключення систем тепло- та водопостачання. У деяких містах мешканці не отримують житлово-комунальні послуги та не мають належного доступу до питної води і досі.

До прикладу, через пошкодження водопроводу більшість районів м. Миколаїв довгий час залишалися без централізованого водопостачання. Відновити водогін змогли лише після звільнення Херсона в листопаді 2022 р., а до цього моменту у місті була наявна лише технічна вода, а питна доставлялася з інших міст як бутильована через торгову мережу. Окрім того, значного рівня руйнувань зазнала житлово-комунальна сфера міст, що знаходяться під щільним артилерійськими обстрілами.

Сфера водопостачання зазнавала постійних перебоїв у містах через вимушені відключення електроенергії та спад напруги на обладнанні, що призвело до необхідності встановлення генераторів та прискорило зношення активів.

Непрямі збитки для житлово-комунального господарства оцінюються близько в \$10,5 млрд (виручка) або \$5,4 млрд (додана вартість). Сума включає в себе демонтаж зруйнованих об'єктів та вивезення відходів від руйнування, видатки Уряду для відбудови та підтримки роботи комунальних підприємств, а також зменшення доходу галузі.

Таблиця 13. Оцінка непрямих втрат сфери ЖКГ.

Види втрат	Оцінка втрат, \$ млрд, за методом	
	Виручка	Додана вартість
Зменшення доходу галузі	9,331	4,222
Демонтаж зруйнованих об'єктів та вивезення відходів руйнування	0,639	0,639
Додаткові видатки Уряду для відбудови та підтримки роботи об'єктів	0,509	0,509
Загальні непрямі втрати галузі	10,479	5,371

Джерело: Держстат, Міністерство розвитку громад та територій України, Київська школа економіки.

Цифрова інфраструктура та ІТ-сектор

Непрямі фінансові втрати цифрової інфраструктури та ІТ-сектору оцінюються в \$23,7 млрд (виручка) або \$13,2 млрд (додана вартість). Вона складається зі зменшення доходів операторів фіксованого та мобільного зв'язку, ІТ-компаній, а також додаткових витрат операторів цифрових комунікацій, пов'язаних насамперед з необхідністю забезпечити енергетичну незалежність.

Цифрова інфраструктура та ІТ-сектор формують базу функціонування сучасної економіки України, забезпечуючи електронні комунікації, цифрові сервіси та експорт інформаційних технологій. До 2022 року галузь характеризувалася стійким зростанням, високим рівнем конкуренції та поступовим підвищенням пропускної спроможності мереж. В Україні функціонували сотні операторів і провайдерів електронних комунікацій, рівень проникнення мобільного зв'язку перевищував 100%, а обсяги переданих даних у мобільних і фіксованих мережах зростали двозначними темпами. ІТ-сектор був одним із ключових експортерів послуг та джерел валютних надходжень.

Починаючи з 2022 року, війна призвела до значного погіршення економічних результатів галузі. Ключовим наслідком стали не стільки фізичні втрати активів, скільки зменшення доходів і зростання витрат, що визначає масштаб непрямих втрат. Недоотримання доходів галузі в першу чергу пов'язане зі зменшенням клієнтської бази внаслідок окупації частини території та суттєвої міграції населення за межі країни.

Для ІТ-сектору непрямі втрати мають переважно характер недоотриманої доданої вартості. Галузь зберегла операційну спроможність,

однак темпи зростання доходів істотно сповільнилися. Це зумовлено скороченням обсягів нових експортних контрактів, зниженням середнього чеку проєктів та зростанням непродуктивних витрат. Додатковим фактором втрат стало відтермінування або скасування частини інвестиційних рішень у сфері розробки продуктів і масштабування бізнесу.

Окремим чинником непрямих втрат для цифрової інфраструктури та ІТ-сектору стало суттєве зростання витрат, пов'язаних із забезпеченням кібербезпеки та стійкості цифрових сервісів. Посилення кіберзагроз у воєнний період зумовило необхідність додаткових інвестицій у захист мереж, даних і критичних інформаційних систем, а також у резервування та моніторинг інфраструктури. Ці витрати не супроводжувалися пропорційним зростанням доходів і, відповідно, посилили загальний обсяг непрямих фінансових втрат галузі.

Водночас ІТ-сектор у меншій мірі зазнав втрат людського капіталу порівняно з іншими сегментами галузі. Значна частина фахівців продовжила працювати у дистанційному форматі, у тому числі перебуваючи за межами України.

У сегменті мобільного зв'язку структурне зниження виручки операторів пов'язане не тільки зі скороченням кількості активних абонентів, але також зі зменшенням споживання додаткових і платних сервісів та зміною споживчої поведінки на користь базових тарифних планів із нижчою маржинальністю. Непрямі втрати у сегменті фіксованого зв'язку та широкосмугового доступу мають виражений територіальний характер. Крім втрати абонентів серед домогосподарств і малого бізнесу фіксується також скорочення нових підключень і розширень мереж.

Для ринку радіомовлення та телебачення ключовим чинником непрямих втрат стало різке скорочення комерційних доходів, передусім за рахунок падіння рекламного ринку. Загальне скорочення рекламних бюджетів бізнесу істотно обмежили можливості монетизації контенту.

Відновлення галузі відбувається нерівномірно між секторами та регіонами і супроводжується збереженням підвищених витрат на підтримку стабільної роботи мереж і цифрових сервісів. Однак орієнтуючись на показники ІТ-експорту, можна стверджувати, що галузь не досягла довоєнного рівня.

Таблиця 14. Оцінка непрямих втрат сфери цифрової інфраструктури та ІТ.

Види втрат	Оцінка втрат, \$ млрд, за методом	
	Виручка	Додана вартість
Зменшення доходу (інформаційні технології)	14,427	8,044
Зменшення доходу (мобільний зв'язок)	4,558	2,542
Зменшення доходу (радіомовлення та телебачення)	2,261	1,261
Зменшення доходу (фіксований зв'язок)	2,153	1,201
Зменшення доходу (інші види)	0,243	0,136
Демонтаж зруйнованих об'єктів та вивезення відходів руйнування	0,058	0,058
Загальні непрямі втрати галузі	23,701	13,240

Джерело: Держстат, Київська школа економіки.

A person wearing camouflage pants is using a metal detector in a grassy field. The detector's coil is on the ground, and the person's hands are visible near the control panel. The background is a blurred green field.

04

РОЗМІНУВАННЯ

Внаслідок повномасштабної агресії Росії Україна стала найбільш замінованою країною світу. Понад 20% території України є потенційно небезпечними, що перевищує площу таких європейських країн, як Греція, Болгарія або Австрія. За міжнародними оцінками, заміновані землі коштують українській економіці в \$11,2 млрд щорічно у вигляді недоотриманого ВВП, що еквівалентно 5,6% від довоєнного ВВП країни.

За даними офіційних джерел, площа потенційно замінованих земель в Україні порівняно з кінцем 2022 року зменшилася більш ніж на 20% та за різними оцінками становить 137-139 тис. км². В структурі потенційно замінованих площ 14 тис. км² відносяться до акваторій. Але у зв'язку з бойовими діями заходи гуманітарного розмінування наразі можна проводити лише на 31 тис. км². Переважно потенційно заміновані землі – сільськогосподарські.

Темпи робіт суттєво зросли. За оцінками Міноборони, в першій половині 2025 року темпи гуманітарного розмінування зросли майже на 50% порівняно з 2024 роком. Проте процес розмінування стримується наступними факторами:

- Ø Масштабність проблеми
- Ø Обмежене фінансування
- Ø Технічні можливості
- Ø Кадрові ресурси
- Ø Безпекові умови
- Ø Недостатнє нетехнічне обстеження
- Ø Координація
- Ø Бюрократичні перешкоди

Операторів дедалі більше. Розмінувальні роботи проводять ДСНС, Національна поліція, Міноборони та неурядові оператори протимінної діяльності. В Україні працює 112 сертифікованих протимінних операторів (8 з них – іноземні). До процесу гуманітарного розмінування залучено понад 9 тис. спеціалістів, 278 одиниць механізованої техніки та понад 13 тис. металошукачів.

Збільшення конкуренції призвело до суттєвого зниження вартості послуг. Проте відомості щодо вартості розмінування сільськогосподарських земель сильно варіюються. Так, за різними джерелами вартість розмінування 1 га сільгоспугідь в 2025 році становить від 31 до 62 тис. грн.

У 2024 році уряд затвердив Національну стратегію протимінної діяльності до 2033 року та тристоронній операційний план на 2024–2026 роки. Згідно документу, уряд ставить за мету до 2033 року очистити щонайменше 70% забруднених територій відповідно. Також створено Кластер розмінування України, до якого увійшли понад 60 міжнародних та вітчизняних компаній, програма якого передбачає повернення у використання забруднених земель до 2040 року.

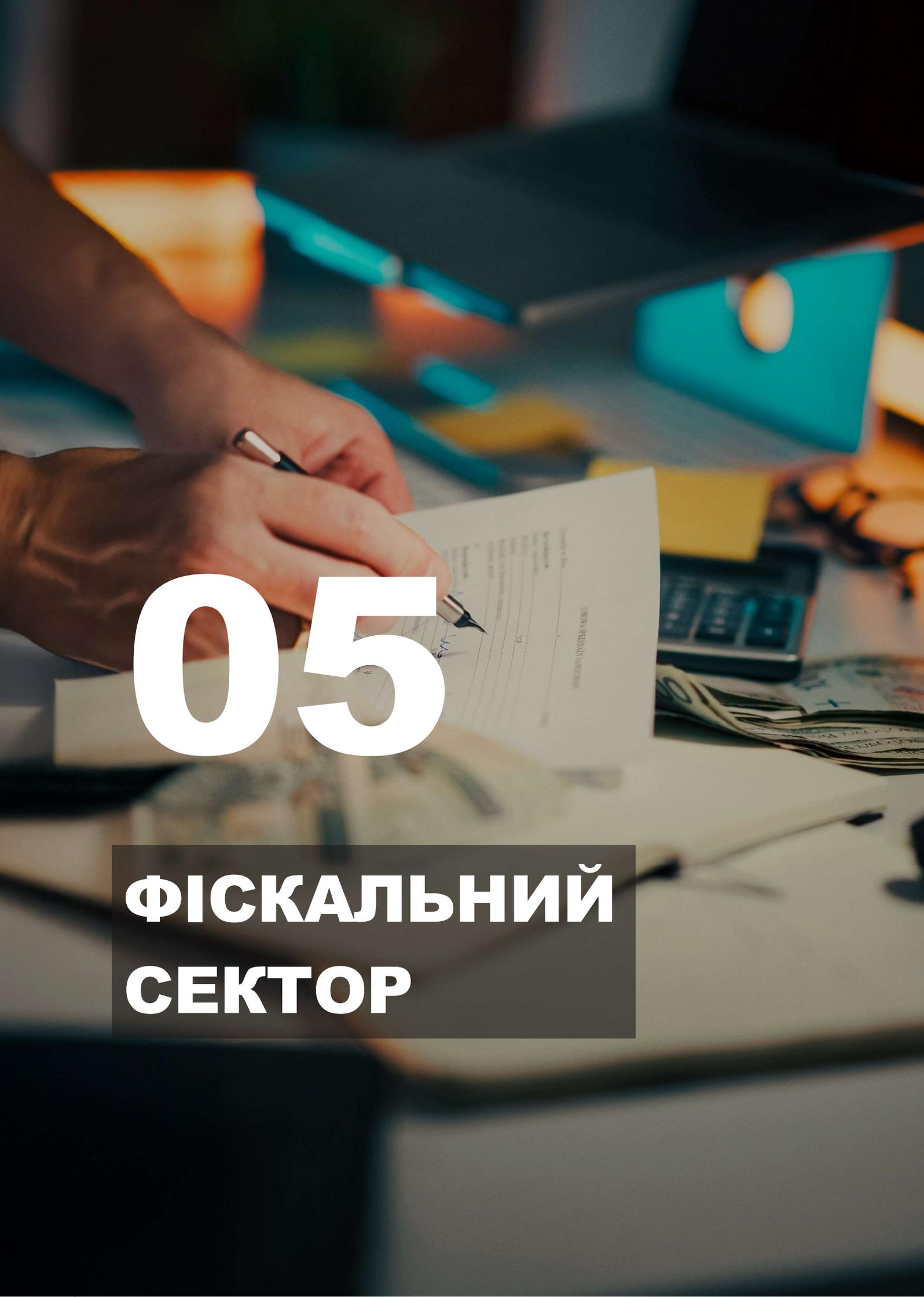
Існує кілька джерел фінансування розмінування. Державним бюджетом України на 2026 рік, як і минулого року, передбачено компенсацію витрат за гуманітарне

розмінування земель сільськогосподарського призначення в сумі 2 млрд грн. Крім того, у 2025 році сформована міжнародна Коаліція з розмінування більш ніж з 50 країн, яка залучила \$1,2 млрд допомоги для розмінування. Міжнародна спільнота допомагає коштами, технологіями, технікою, фахівцями та навчанням спеціалістів.

Розвиваються і технології. Активно розвивається локалізація виробництва закордонних зразків техніки для розмінування та ведуться власні розробки. Вартість українських машин для розмінування дешевше за іноземні аналоги щонайменше в п'ять разів. Серед ключових інновацій при розмінуванні – впровадження безпілотників, ІТ-аналізу та штучного інтелекту. Впроваджено систему картографування забруднень за допомогою дронів, тепловізорів і автоматизованої обробки зображень. Це дозволяє формувати карти щільності ВВП та визначати пріоритетність зон.

Таким чином, протимінна діяльність в Україні є комплексним завданням, що вимагає значних ресурсів та скоординованих зусиль. Ухвалення Національної стратегії, нарощування технічних потужностей, активізація програми компенсацій та підтримка міжнародних партнерів свідчать про системний підхід до вирішення проблеми мінного забруднення. Ці кроки є вирішальними для відновлення економічної діяльності, забезпечення продовольчої безпеки та, найголовніше, для збереження життя та здоров'я громадян.

Для розмінування усієї ймовірно замінованої території України знадобитися до \$24,6 млрд (без врахування розмінування водойм, оскільки даних про ціну цього процесу у нас поки немає).

A close-up photograph of a person's hands writing on a document with a pen. The background is a blurred office desk with a calculator, papers, and a lamp. The number '05' is overlaid in large white font.

05

**ФІСКАЛЬНИЙ
СЕКТОР**

Доходи бюджету

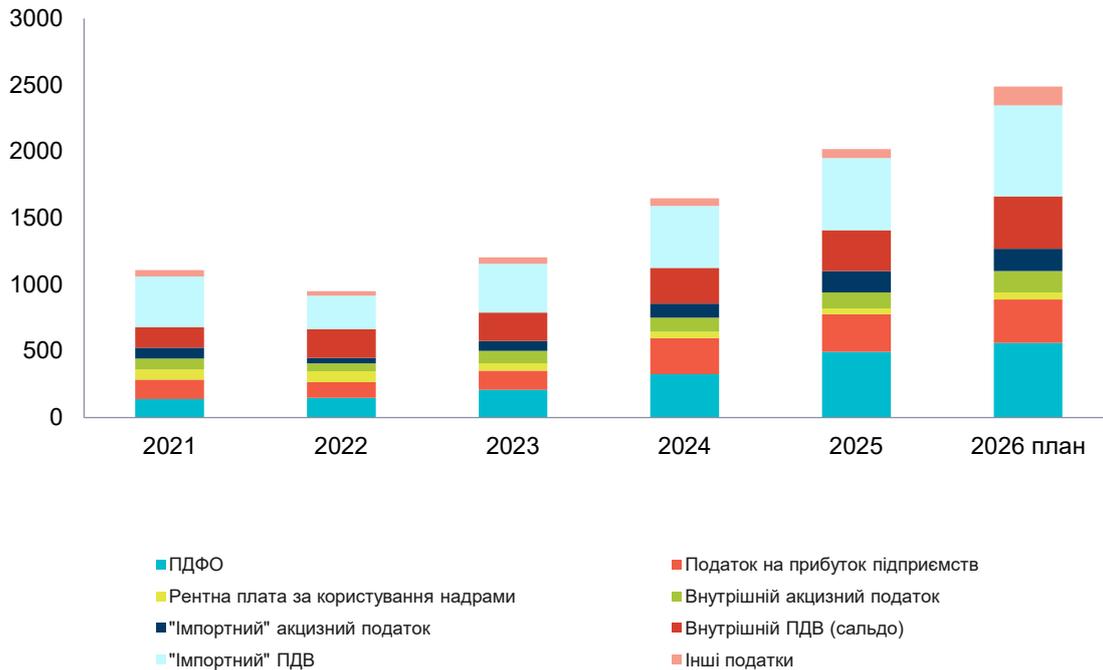
У 2021–2025 роках спостерігався різкий ріст доходів держбюджету, спричинений об'єктивними факторами війни. У 2021 році доходи становили 1.3 трлн грн, а у 2025 році такі надходження зросли до 3,8 трлн грн. Таке зростання відбулося в основному за рахунок зростання частки неподаткових та інших надходжень, зокрема грантів - у 2025 році гранти склали 548 млрд грн, а неподаткові надходження - 1.2 трлн грн, тоді як у 2021 році такі надходження становили 1.3 млрд грн та 175 млрд грн відповідно. Основними причинами зростання доходів у 2022-2025 році порівняно з 2021 роком можна назвати: ухвалені зміни до податкового законодавства, інфляція, значні обсяги отриманої грантової допомоги, військово-технічної допомоги. Протягом 2022-2025 року спостерігається поступове відновлення економіки України після 29% падіння у 2022 році.

Графік 3. Структура доходів держбюджету, млрд грн

Джерело: Міністерство фінансів України

Структура податкових надходжень також зазнавала змін. По-перше, за досліджувані періоди спостерігалось зростання частки ПДФО у податкових надходженнях з 12% у 2021 році до 24% у 2025 році. Причина такого зростання — різке збільшення сплати податку військовими, та через підвищення ставки військового збору на період війни з 1,5% до 5%, а також поширення його дії на малий та мікробізнес. По-друге, значно скоротилася частка ренти за використання надрами, яка зменшилася із 6.8% у податкових доходах державного бюджету у 2021 році до 2.2% у 2025 році. Причина — зупинка діяльності підприємств добувної галузі економіки спричинена військовими діями і, часто, окупацією території на яких відбувався видобуток корисних копалин. По-третє, основним податком протягом усього аналізованого періоду, який забезпечував левові податкові надходження залишається ПДВ — за рахунок цього платежу протягом всього аналізованого періоду акумулюватися в середньому майже 46% усіх податкових надходжень.

Графік 4. Структура податкових надходжень держбюджету, млрд грн

Джерело: Міністерство фінансів України

Видатки бюджету

Після початку повномасштабної агресії Росії проти України у 2022 році структура та пріоритети державних видатків зазнали радикальних змін.

Якщо до війни основними напрямками фінансування були загальнодержавні функції, економічна діяльність і соціальний захист (близько 60% бюджету), то з 2022 року бюджетні акценти були рішуче зміщені на користь секторів оборони та безпеки.

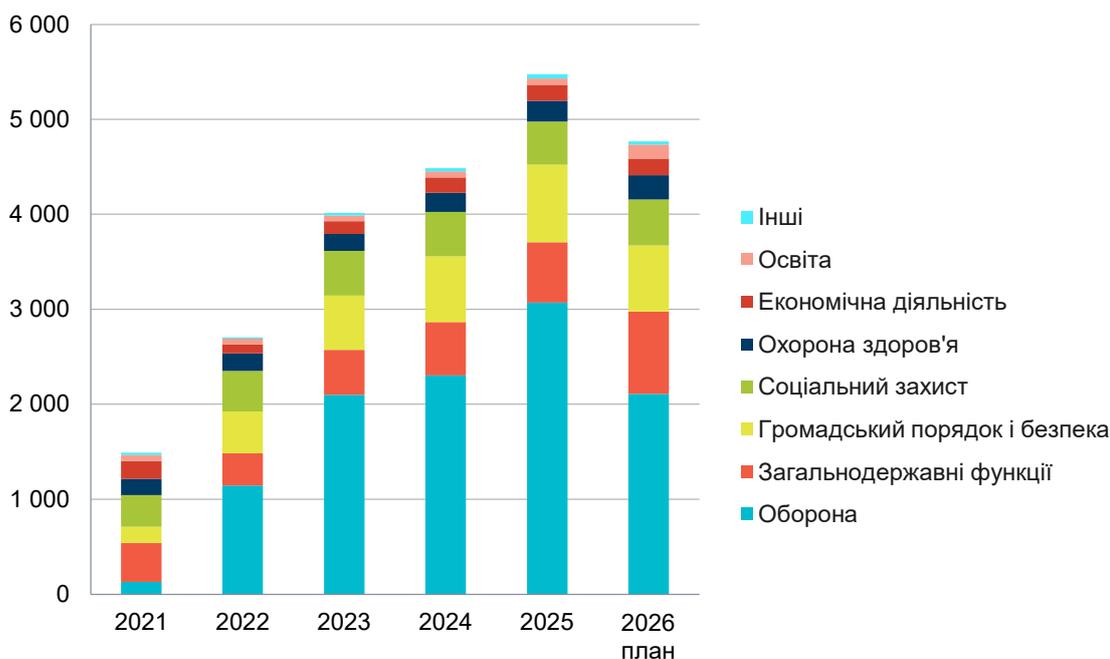
Оборона та безпека стали ключовими пріоритетами видатків. У 2022 році фінансування оборони зросло майже вдесятеро — з 128 млрд грн у 2021 році до 1,1 трлн грн, тоді як видатки на безпеку збільшилися у 1,5 рази — до 443 млрд грн. Зростання тривало й надалі: у 2023 році витрати на оборону зросли ще на 84% (до 2,1 трлн грн), а на безпеку — на 30% (до 574 млрд грн).

У 2024–2025 роках планові показники систематично виявлялися заниженими через тривалі активні бойові дії. У 2024 році фактичні видатки на оборону та безпеку становили 2,3 трлн грн і 693 млрд грн відповідно, а у 2025 році — 3,1 трлн грн та 819 млрд грн, що суттєво перевищило початкові плани.

На 2026 рік передбачено 2,8 трлн грн на оборону та безпеку (2,1 трлн грн — оборона, 697 млрд грн — безпека). Водночас ці показники не враховують матеріально-технічну допомогу; за оцінками KSE, фактичне фінансування секторів оборони та безпеки може сягнути 4,5 трлн грн.

Загальні державні видатки також різко зросли. У 2021 році вони становили 1,5 трлн грн, у 2022 році зросли на 82% — до 2,7 трлн грн, у 2023 році — до 4 трлн грн (+48%), у 2024 році — до 4,5 трлн грн (+12%), а у 2025 році — до 5,5 трлн грн. План на 2026 рік становить 4,8 трлн грн, однак з урахуванням воєнних потреб і зовнішньої підтримки загальні видатки можуть зрости до 6,2 трлн грн.

Графік 5. Структура витрат держбюджету, млрд грн

Джерело: Міністерство фінансів України

Динаміка фінансування інших ключових секторів

Соціальний захист. У перші роки повномасштабної війни видатки суттєво зросли — з 331 млрд грн у 2021 році до 426 млрд грн у 2022 році та 469 млрд грн у 2023 році. У 2025 році фінансування дещо скоротилося, до 453 млрд грн, а у 2026 році заплановано його зростання до 483 млрд грн, за рахунок розширення окремих соціальних програм.

Загальнодержавні функції. У 2022 році видатки скоротилися з 410 млрд грн до 339 млрд грн, однак уже у 2023 році відбулося відновлення до 474 млрд грн. На 2026 рік очікується зростання фінансування до 868 млрд грн, що зробить цей сектор другим за обсягом видатків після оборони.

Економічна діяльність. Фінансування зазнало одного з найглибших скорочень — з 188 млрд грн у 2021 році до 95 млрд грн у 2022 році. Часткове відновлення відбулося у 2023 році (134 млрд грн), а у 2026 році планується збільшення видатків до 178 млрд грн.

